

Dolski Instytut Spraw Międzynarodowych
Biuro Analiz

BIULETYN

nr 57 (245) • 29 grudnia 2004 r. • © PIISM

nr egz. P157 320

Redakcja: Krzysztof Bałon, Sławomir Dębski (redaktor naczelny), Dorota Dołęgowska (redaktor techniczny), Adam Eberhardt, Beata Górka-Winter, Maciej Krzysztofowicz, Urszula Kurczewska, Grażyna Nowocień-Mach (redaktor tekstu), Emil Pietras (sekretarz Redakcji)

Europejska Agencja Obrony

Łukasz Kulesa

Powstanie w lipcu 2004 r. Europejskiej Agencji Obrony otworzyło nowy rozdział współpracy w dziedzinie uzbrojenia w Unii Europejskiej. Agencja ma być centrum uzgadniania polityki państw UE w kwestii zwiększenia potencjału ich sił zbrojnych, uczestniczących w operacjach EPBiO, oraz badań i zakupów uzbrojenia. Może ona przyczynić się do zmniejszenia różnicy poziomów zdolności wojskowych państw europejskich i USA – pod warunkiem podtrzymania przez członków Unii politycznej woli wspólnego działania.

Państwa członkowskie Unii Europejskiej wydają rocznie na obronę łącznie około 160 mld euro. W skali globalnej większy budżet wojskowy mają jedynie Stany Zjednoczone (prawie 330 mld euro). Wyposażenie armii państw europejskich nie zapewnia jednak przewagi w obszarach kluczowych z punktu widzenia współczesnego pola walki, m.in. dowodzeniu i komunikacji, rozpoznaniu i śledzeniu celów (włączając w to rozpoznanie satelitarne oraz użycie bezpilotowych statków powietrznych), strategicznym transporcie powietrznym, czy też w wykorzystaniu amunicji precyzyjnie kierowanej. Problemem dla państw UE są racjonalizacja wydatków obronnych, uzgodnienie podziału zadań między ich siły zbrojne i określenie zasad opracowywania i pozyskiwania systemów uzbrojenia.

W trakcie prac nad osiągnięciem europejskiego Celu Operacyjnego (*Headline Goal*) określonego w 1999 r. w Helsinkach zidentyfikowano braki w wyposażeniu i zdolności do współdziałania sił zadeklarowanych przez państwa członkowskie do Europejskich Sił Szybkiego Reagowania¹. W 2001 r. państwa UE zatwierdziły realizację Planu działania na rzecz europejskich zdolności obronnych (ECAP), w ramach którego grupy ekspertów krajowych miały zaproponować metody rozwiązania problemów. Jednakże, jak wynika z przedstawionego w 2004 r. zestawienia postępów w zwiększaniu zdolności obronnych (*Capabilities Improvement Chart 2004*), udało się usunąć jedynie siedem z 64 znanych braków. Przyjęcie nowego Celu Operacyjnego 2010 zwiększa konieczność przyspieszenia prac nad rozwojem zdolności wojskowych państw UE.

¹ Zob. B. Górka-Winter, *Wspólna polityka bezpieczeństwa i obrony (WPBiO) – najważniejsze osiągnięcia*, „Biuletyn” (PIISM), nr 79 (183) z 5 grudnia 2003 r.

Utworzenie „Agencji ds. Rozwoju Zdolności Obronnych, Badań, Zakupów i Uzbrojenia (Europejskiej Agencji Obrony)” przewiduje Traktat ustanawiający Konstytucję dla Europy (art. I-41 ust. 3 oraz art. III-311). Państwa członkowskie zdecydowały jednak nie czekać na wejście w życie Traktatu i utworzyć Agencję wcześniej. Na spotkaniu Rady Europejskiej w Salonikach 19–20 czerwca 2003 r. zainicjowano odpowiednie działania. W lutym 2004 r. powstał Zespół ds. utworzenia Agencji, na czele którego stanął urzędnik brytyjski Nick Whitney. Na podstawie raportu zespołu opracowano akt prawny – Wspólne działanie w sprawie ustanowienia Europejskiej Agencji Obrony – przyjęty przez Radę Unii Europejskiej 12 lipca 2004 r.

Agencja podlega kompetencji Rady UE, która sprawuje nad nią nadzór i wydaje wytyczne dotyczące jej działalności. Rada Zarządzająca (*Steering Board*) jest organem decyzyjnym Agencji, działającym w ramach wytycznych Rady UE. W skład Rady Zarządzającej wchodzi szef Agencji, po jednym przedstawicielu państw członkowskich oraz przedstawiciel Komisji. Rada spotyka się na szczepku ministrów obrony, co najmniej dwa razy w roku (po raz pierwszy zebrała się 17 września 2004 r.). Może też zbierać się w innych konfiguracjach. Szefem Agencji jest sekretarz generalny Rady/wysoki przedstawiciel ds. WPZiB, natomiast bieżącą pracą kieruje dyrektor naczelny (został nim N. Whitney). W ramach Agencji działają cztery wydziały (dyrektoriały): do spraw zdolności obronnych; badań i technologii; uzbrojenia; oraz przemysłu i rynku zbrojeniowego.

Powstaniu Agencji towarzyszyły kontrowersje związane z forsowaniem konkurencyjnych wizji jej zadań. Według niektórych państw Unii Europejskiej (m.in. Francji) miała to być duża struktura promująca konsolidację europejskiego przemysłu zbrojeniowego, finansująca i koordynująca poważne programy badawcze i mająca wpływ na zakupy sprzętu przez państwa członkowskie zgodnie z zasadą „pierwszeństwa dla produktów europejskich” (*buy European*). Grupa innych państw pod przewodnictwem Wielkiej Brytanii dążyła do stworzenia Agencji składającej się z niewielkiej grupy specjalistów, których zadaniem miałyby być raczej koordynowanie niż kreowanie polityki zbrojeniowej państw członkowskich, z zachowaniem już istniejących struktur i organizacji. Państwa wciąż miałyby też pełną swobodę wyboru dostawców uzbrojenia.

Ostateczny kształt Europejskiej Agencji Obrony stanowi wynik kompromisu, zbliżony jest jednak do koncepcji brytyjskiej. Docelowo w Agencji ma być zatrudnionych około 80 osób, a jej budżet na rok 2005 będzie wynosił 25 mln euro (budżet na lata 2006–2008 zostanie ustalony w 2005 r.). Do zadań EAO należą:

- wspomaganie rozwoju zdolności obronnych państw członkowskich dla celów prowadzenia wspólnych operacji zarządzania kryzysowego w ramach EPBiO,
- promowanie i wzmacnianie europejskiej współpracy w dziedzinie uzbrojenia,
- działanie w celu wzmocnienia europejskiego przemysłu obronnego i bazy technologicznej oraz utworzenia europejskiego rynku uzbrojenia, konkurencyjnego w skali światowej,
- zwiększenie wydajności europejskich badań naukowych i rozwoju technologii obronnych i wojskowych.

Agencja będzie wykorzystywać w swojej działalności już istniejące europejskie organizacje i fora współpracy – Zachodnioeuropejską Grupę ds. Uzbrojenia i Komórkę Badań Zachodnioeuropejskiej Organizacji ds. Uzbrojenia (WEAG/WEAO RC), połączoną strukturę współpracy w dziedzinie uzbrojenia (OCCAR) i Porozumienie ramowe zawarte w ramach Listu Intencyjnego (LoI)². Ponieważ członkostwo w tych organizacjach i w EAO się nie pokrywa, nie było możliwe ich automatyczne wchłonięcie przez Agencję. Można się spodziewać, że Agencja przez pewien czas będzie je wykorzystywać jako „podwykonawców”, a później stopniowo przejmie ich zadania.

² Zob. Edyta Posel-Częściak, *Współpraca w dziedzinie uzbrojenia w Unii Europejskiej (I)*, „Biuletyn” (PISM), nr 2–2001.

Agencja jest otwarta dla wszystkich państw członkowskich UE³. Możliwe jest jednak przeprowadzanie projektów obejmujących jedynie niektóre państwa, co mogło budzić obawy wykształcenia się grupy państw stale współpracującej tylko w swoim gronie. Na skutek nacisków Portugalii, którą poparła m.in. Polska, w statucie Agencji zawarto zastrzeżenie, że rozpoczynając taki projekt trzeba określić, na jakich podstawach i na jakim etapie uczestniczyć w nim może każde państwo, które wyrazi wolę przystąpienia.

Inną istotną kwestią jest samodzielne inicjowanie przez Agencję badań naukowych i prac rozwojowych. Zdecydowano, że przeznaczy ona część swojego budżetu (3 mln euro w 2005 r.) na finansowanie kilkunastu wybranych projektów i studiów długookresowych. Konieczne będzie jednak skoordynowanie działalności Agencji z inicjatywami Komisji Europejskiej dotyczącymi finansowania badań naukowych nad bezpieczeństwem. Komisja zaproponowała w ramach perspektywy finansowej na lata 2007–2013 realizację Europejskiego programu badań nad bezpieczeństwem (*ESRP – European Security Research Programme*) – z budżetem rocznym nie mniejszym niż 1 mld euro.

Zgodnie z decyzją Rady Ministrów z 6 lipca 2004 r. Polska stała się członkiem Agencji od momentu wejścia w życie ustanawiającego ją aktu prawnego – Wspólnego działania Rady UE. Wcześniej starała się uzyskać bezpośredni wpływ na określenie zasad działania EAO, próbując umieścić polskiego przedstawiciela w Zespole ds. utworzenia Agencji. Pomimo niepowodzenia tej inicjatywy kształt EAO wydaje się odpowiadać polskim interesom. Państwa UE mają swobodę prowadzenia polityki zakupów uzbrojenia, co umożliwi kontynuowanie bez przeszkód współpracy Polski z firmami amerykańskimi i izraelskimi. Możliwe będzie także pełniejsze wykorzystanie potencjału polskiego przemysłu zbrojeniowego i ośrodków badawczych, m.in. przez uczestnictwo w programach inicjowanych przez Agencję. Aktywność w EAO będzie jednym z warunków uczestnictwa w stałej współpracy strukturalnej, przewidzianej w Traktacie Konstytucyjnym. Jeżeli zatem Polska aspiruje do odgrywania poważnej roli w kreowaniu polityki bezpieczeństwa EU, niezbędne jest jej pełne zaangażowanie się w działalność EAO.

Szerokie ujęcie zadań Europejskiej Agencji Obrony i przeznaczenie na nie stosunkowo skromnych środków oznacza, że podstawowe znaczenie w pierwszym okresie działalności będzie miało ustanowienie kontaktów z już funkcjonującymi organizacjami oraz włączenie się w realizację założeń ECAP. Trzeba jednak zaznaczyć, że decyzje o przeznaczeniu funduszy na poprawę wspólnych zdolności obronnych podejmować będą, podobnie jak dotychczas, państwa członkowskie UE. Agencja może koordynować prace w tej dziedzinie, a także mobilizować państwa członkowskie do wypełnienia swoich zobowiązań, ale jej skuteczność będzie uzależniona od politycznej woli państw pogłębiania współpracy wojskowej w ramach UE.

³ Obecnie Agencja liczy 24 członków. Zgodnie z klauzulą wyłączenia (*opt-out*) w sprawach obronnych Dania nie jest członkiem Agencji.

OGŁOSZENIA

**PROBLEM REPARACJI, ODSZKODOWAŃ
I ŚWIADCZEŃ W STOSUNKACH
POLSKO-NIEMIECKICH 1944-2004**

Tom II: DOKUMENTY

Pod redakcją naukową Sławomira Dębskiego i Witolda M. Góralskiego
Warszawa 2004, 622 s., ISBN 83-89607-25-5Spis dokumentów *c.d.*

- 34 2 stycznia 1947, opracowanie Biura Rewindykacji i Odszkodowań Wojennych dotyczące traktatu pokojowego z Niemcami i Austrią
- 35 23 stycznia 1947, Centralny Urząd Planowania do Ministerstwa Żeglugi i Handlu Zagranicznego - przygotowanie i wykonanie dostaw reparacyjnych oraz problemy transportowe
- 36 styczeń 1947, sprawozdanie Biura Odszkodowań Wojennych - straty wojenne Polski
- 37 styczeń 1947, memorandum rządu polskiego złożone konferencji zastępców ministrów spraw zagranicznych w Londynie
- 38 13 lutego 1947, opracowanie Polskiej Misji Wojskowej w Berlinie dotyczące restytucji i reparacji wojennych
- 39 21 lutego 1947, notatka dla dyrektora Biura Odszkodowań i Rewindykacji Wojennych w sprawie dostaw reparacyjnych
- 40 5 marca 1947, umowa polsko-radziecka o przekazaniu Polsce części niemieckiej floty handlowej (z załącznikiem)
- 41 5 marca 1947, polsko-radziecka umowa o przekazaniu Polsce taboru kolejowego
- 42 5 marca 1947, protokół do polsko-radzieckiej umowy z 16 sierpnia 1945 o wynagrodzeniu szkód wyrządzonych przez okupację niemiecką (zmniejszenie dostaw węgla z Polski do ZSRR)
- 43 5 marca 1947, polsko-radziecka umowa o uregulowaniu wzajemnych rozrachunków finansowych
- 44 25 kwietnia 1947, informacja dla alianckich misji na terenie Niemiec w sprawie, ustalonych przez Sojuszniczą Radę Kontroli, kryteriów restytucji dzieł sztuki
- 45 po 9 czerwca 1947, wyciąg z protokołu nr13 z posiedzenia Polsko-Sowieckiej Komisji Mieszanej
- 46 30 października 1947, dyrektor Biura Rewindykacji i Odszkodowań MKiS do Biura Rewindykacji i Odszkodowań Wojennych w sprawie odszkodowań
- 47 po 1 stycznia 1948, sprawozdanie Biura Rewindykacji i Odszkodowań Wojennych zawierające zestawienia dostaw reparacyjnych
- 48 8 stycznia 1948, notatka w sprawie prac Polsko-Sowieckiej Komisji Mieszanej (z załącznikami)
- 49 13 października 1948, przewodniczący Delegacji Polskiej do Sowiecko-Polskiej Komisji Mieszanej do ministra przemysłu i handlu w sprawie braku postępu w pracach Komisji
- 50 8 lutego 1949, protokół końcowy z sesji Polsko-Radzieckiej Komisji Mieszanej (z załącznikiem)

*c.d.n.*Sprzedaż w Instytucie
oraz w wybranych księgarniach (www.pism.pl/ksiazki-ksiegarnie.html)